

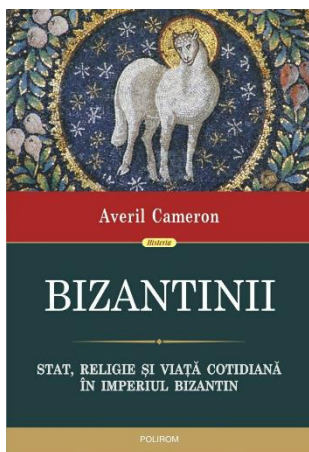

10.2478/amsh-2021-0017

Book Review

Averil Cameron, *Bizantinii. Stat, religie și viață cotidiană în Imperiul Bizantin*, Iași, Editura Polirom, 2020, 328 pag.

Reviewed by: Georgeta Fodor, Associate Professor, Ph.D., George Emil Palade University of Medicine, Pharmacy, Sciences and Technology of Târgu Mureș, Romania

În colecția *Historia* a Editurii Polirom a apărut cea de-a II-a traducere semnificativă din seria lucrărilor dedicate istoriei Imperiului Bizantin, după ediția din 2013 a lucrării lui T. Gregory, *O istorie a Bizanțului*. De remarcat este faptul că aceeași editură a editat în anul 2010 versiunea în limba română a sintezei lui A. A. Vasiliev, *Istoria Imperiului Bizantin*, semn al unei preocupări crescânde a publicului vizavi de istoria și civilizația bizantină, interes manifestat de altfel și în spațiul occidental, drept dovadă aparițiile editoriale mai sus citate. Traducerea lucrării lui Averil Cameron

vine așadar să completeze seria lucrărilor care reflectă efortul de a anula preconcepțiile aproape stereotipizate vizavi de evoluția acestui Imperiu. Autoarea face parte din generația istoricilor occidentali care propun o relectură a istoriei bizantine, pornind de la considerentul că „pentru cei mai mulți istorici, Bizanțul este o absență” (p. 9). Meritul lucrării rezidă așadar în efortul pe care autoarea îl face în a contribui la schimbarea perspectivei dominante în istoriografia occidentală, care nu a văzut în istoria de circa 11 secole a Bizanțului altceva decât corupție, decadentă, un marș forțat spre sfârșitul previzibil și inevitabil din anul 1453.

Din perspectiva autoarei, Imperiul bizantin trebuie abordat ca și o structură distinctă, originală și nu doar în comparație cu Antichitatea clasică sau în calitatea sa de agent transmițător al cunoașterii clasice spre folosul Apusului. Autoarea nu contestă

moștenirea romană în configurarea civilizației bizantine însă susține că aceasta nu este reductibilă la ea. De asemenea, Averil Cameron insistă pe caracterul dinamic al Imperiului și pe ceea ce consideră că a fost extraordinara adaptabilitate a acestei societăți la toate provocările care au asaltat-o în mod constat mai ales începând cu secolul al VII-lea. Totodată, lucrarea provoacă istoricii, occidentali mai ales, la a reintroduce în preocupările istorice acest Imperiu prin accentuarea nevoii de a aborda o serie de teme considerate ca fiind de mult tranșate în dezbaterile istorice, precum contribuția societății bizantine la formarea și afirmarea culturii și civilizației europene sau ideea de Bizanț ca stat mediteranean.

Dincolo de această „invitație” la dezbatere și re-lectură a surselor istorice bizantine și de îndepărtare de clișeele historiografice tradiționale în genul lui E. Gibbon, lucrarea recenzată are și un alt merit deosebit și anume de a propune o altfel de abordare a istoriei bizantine. Astfel, Averil Cameron se îndepărtează de abordarea rațională a istoriei bizantine, de clasică expunere cronologică mergând spre 1453 și care, de altfel, a contribuit de asemenea la accentuarea perspectivei de decadentă și sfârșit inevitabil. Autoarea redă istoria Imperiului bizantin structurată mai degrabă tematic, exceptând capitolele 2 și 3 în care ni se propune o schiță cronologică narativă în care se acordă mai puțină atenție Antichității târzii sau perioadei bizantine timpurii în comparație cu secolele târzii. Dar chiar și în aceste capitole se renunță la abordarea clasică pe epoci și dinastii în favoarea unei delimitări pe două perioade făcută de anul 1025 sub un titlu care schimbă paradigma decadenței: „Configurația dinamică a Bizanțului”. Se evită astfel ideea de decadentă și permite accentuarea dinamismului acestei societăți multă vreme văzută ca fiind rigidă, tradițională și conservatoare.

Reperle cronologice ocupă un loc limitat în economia lucrării dar oferă un context cronologic necesar pentru abordările tematice din celelalte capitole a căror subiecte sunt astfel structurate încât să accentueze originalitatea acestei civilizații și prezența ei activă în configurarea Europei. Astfel, capitolele 4-8 (dar la care adăugăm și capitolul 1 în care autoarea încearcă să răspundă la unele dintre cele mai frecvente întrebări legate de Imperiul Bizantin) se concentrează pe acele elemente de cultură și civilizație mai puțin frecventate de către istorici din perspectiva strict bizantină, adică fără orientarea permanentă spre Antichitatea clasică. Remarcăm așadar efortul de a caracteriza Bizanțul și pe bizantini fără a mai sta în umbra trecutului, de a evidenția originalitatea culturii, religiei și modului de viață bizantin. Temele abordate (Mirajul bizantin; Guvernarea statului bizantin; O societate ortodoxă?; Viața cotidiană; Educația și cultura) amintesc de asemenea de lucrarea lui M. Kaplan, *Bizanț* (București, Editura Nemira, 2010 pentru ediția în limba română), apărută în

2007, care promova aceeași nevoie de a aborda și aprecia Imperiul Bizantin pentru ceea ce a fost și nu din perspectiva unui continuator, palid și degenerat al clasicului Imperiu roman. Ambii autori încearcă să răspundă de fapt unei nevoie de a aprofunda cunoașterea Bizanțului altfel decât prin redarea conflictelor, a iconoclasmului, schismei, cruciadelor și căderii Constantinopolului. A introduce în istoria Bizanțului aspecte precum: fascinația, imaginea, mirajul bizantin, aspectele de viață cotidiană, educație, cultură și artă reprezintă un real câștig în ceea ce privește cunoașterea aprofundată și mult mai obiectivă a unei societăți remarcabile în plan politic, social și cultural care a dezvoltat caractere originale și care a știut să adapteze moștenirea clasică într-un mod original.

Lucrarea este, de asemenea, și o pledoarie pentru o abordare mai sistematică, la nivel academic, a studiilor bizantine autoarea considerând ca „bizantinii trebuie să fie aduși în prim plan, iar Bizanțul trebuie să devină un subiect firesc pentru istorici”. Argumente în favoarea acestei repuneri în drepturi a istoriei bizantine se regăsesc în ultimele două capitole, *Bizanțul și Europa* și *Bizanțul și Mediterana*, în care autoarea (la fel ca și M. Kaplan) subliniază contribuția Imperiului Bizantin la formarea culturii și civilizației europene.